

УДК 347.97/.99

DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4\(53\)-1](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4(53)-1)**Віталій МАХІНЧУК,**

*член Вищої ради правосуддя, головний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4360-0287>
ndi.makhinchuk@gmail.com*

Аркадій ЗАПОРОЖЧЕНКО,

*помічник члена Вищої ради правосуддя,
доктор філософії в галузі права
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3973-715X>
adiks2007@meta.ua*

СУДДІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Діяльність Вищої ради правосуддя в сучасних умовах здійснюється попри низку викликів, зокрема й територіальній цілісності України, проте історичні аспекти шляху до становлення цього органу суддівського врядування свідчать про виклики, які передували її створенню як органу суддівського врядування. Стаття також присвячена проблематиці становлення суддівського самоврядування від 1917 року донині. Дослідження питань, пов'язаних з історією суддівського врядування та самоврядування в Україні, проводили О. Білова, І. Єдаменко, О. Ко-

© Віталій МАХІНЧУК, Аркадій ЗАПОРОЖЧЕНКО, 2026

Ліцензія Creative Commons CC BY 4.0

ротун, Ю. Косткіна, В. Кривенко, І. Назаров, І. Пивовар та ін. Проте ці дослідження були зосереджені на питаннях, які стосувались окремих аспектів дисциплінарних органів, а комплексного дослідження питань становлення та розвитку органів суддівського врядування та самоврядування останнім часом не здійснювалось.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні доцільним є посилання на Доповідь Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) № 403/2006 щодо призначення суддів, у якій визнано, що «Європі властиве розмаїття систем призначення суддів і не існує жодної застосовуваної до всіх країн моделі». Водночас Венеційська Комісія пропонує до імплементації модель, за якою країнам доцільно розглянути створення ради юстиції, і зазначає, що «безпосереднє призначення суддів таким органом являє собою незаперечно дієву модель» (п. 17); «значна частка або більшість членів ради юстиції має обиратися саме представниками судової влади», а інші члени повинні обиратися парламентом кваліфікованою більшістю серед осіб, які мають відповідну юридичну кваліфікацію (пп. 29 і 32); «рада юстиції має чинити вирішальний вплив на призначення і кар'єрне зростання суддів і на стягнення з суддів у дисциплінарному порядку» (п. 25) [1].

На думку дослідників зазначеної проблеми, така загальна описова характеристика ради юстиції, що її використовує Венеційська Комісія, «є нічим іншим, як описом Вищої ради магістратури Італії» (Consiglio Superiore della Magistratura, далі – CSM) [2, с. 1642], остання взята за відповідний взірєць.

Такий опис, викладений у Доповіді, «є лише одним із кількох прикладів, які свідчать про значну прихильність європейських інституцій та Ради Європи до італійської моделі судового самоврядування. Без сумніву, CSM є успішним італійським експортним продуктом». Після створення цього органу на підставі Конституції Італії 1948 року CSM «послугувала зразком для нових демократичних конституцій Греції, Португалії, Іспанії, а потім, під тиском європейських інституцій, для конституцій новостворених демократій у Центральній та Східній Європі» [2, с. 1642].

Повертаючись до вітчизняних витоків питання суддівського самоврядування, слід згадати перші роки після повалення царату в Російській імперії. Після Жовтневого перевороту, що відбувся 25 жовтня (7 листопада) 1917 року, з метою заміни «буржуазного» судочинства, Радою народних комісарів Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки було прийнято Декрет про суд № 1 від 5 грудня (22 листопада) 1917 року, яким ліквідовувалися усі судові та присудові органи, що існували до прийняття цього декрету (пп. 1 і 3), при цьому утворювалися інші органи судової влади (місцеві суди згідно з п. 2 та революційні трибунали згідно з п. 8), також скасовувалося будь-яке законодавство, яке суперечило декретам Центрального виконавчого комітету рад робітничих, солдатських і селянських депутатів та робітничого і селянського уряду, а також програмам-мінімум Російської соціал-демократичної робітничої партії та Партії соціалістів-революціонерів (п. 5). Цікаво, що п. 2 дозволяв «попереднім мировим суддям», тобто обраним за процедурами імперського часу, за їх згодою бути обраними тимчасово радами або ж постійно «демократичним шляхом» на посади місцевих суддів [3, с. 124–126].

На розвиток Декрету про суд № 1 Всеросійським центральним виконавчим комітетом рад робітничих, солдатських і селянських депутатів прийнято Декрет про суд № 2 від 15 лютого 1918 року, яким розширюється система судоустрою шляхом створення окружних народних судів (ст. 1) та обласних народних судів (ст. 4), а також «Верховного судового контролю» (ст. 6) [3, с. 473]. На розвиток і доповнення попередніх декретів 13 липня 1918 року Радою народних комісарів РРФСР було прийнято Декрет про суд № 3, яким утворювалися судові колегії у окружних народних судах (ст. 7), а також відповідно до ст. 8, на заміну Верховного судового контролю, утворювався Касаційний суд [4, с. 17]. Усі три декрети встановлювали «демократичний спосіб обрання суддів», питання суддівського врядування та самоврядування у них не вирішувалися, а приписи були не впорядкованими та подекуди суперечливими. В історії України ці акти вилилися у певну їх «квінтесенцію» [5, с. 4] – Тимчасове положення про народні суди і революційні трибунали УСРР від 14 лютого 1919 року, ст. 1 якого встановлювалася доволі проста система судової влади на території Української Соціалістичної Радянської Республіки: народні суди, ради (з'їзди народних суддів), які відповідно до ст. 24 утворювалися у кількості «не менше одного на кожний Радянський район, уїзний чи міський» та революційні трибунали, утворені «в кількості не менше одного на кожену губернію» (ст. 3) [6, с. 36]. Примітка до ст. 1 встановлювала також квазісудові функції надзвичайним комісіям: «У справах особливої важливості, що вимагають невідкладного вирішення, Надзвичайним комісіям з боротьби з контрреволюцією, саботажем і спекуляцією надається право винесення вироків, з повідомленням про це в кожному окремому випадку до відома відповідних Революційних Трибуналів» [6, с. 36]. Народні суди встановлювалися як суди першої інстанції, а рада (з'їзд) народних суддів проголошувався касаційним органом, у складі усіх суддів відповідного радянського району. *Примітно, що органи суддівського самоврядування не встановлювалися, незважаючи на назву «ради (з'їзди) народних суддів», яку нині можна інтерпретувати інакше.* Тимчасовим положенням, окрім іншого, встановлювалися чіткий спосіб обрання чи призначення, а також вимоги до кандидатів та строк повноважень народних суддів та народних засідателів як «почергових суддів» (ст. 29, 30) і членів Революційного трибуналу (ст. 5, 6, 7) [6, с. 36–37].

Шлях становлення суддівського врядування та самоврядування на рівні конституційних приписів на території сучасної України варто пов'язувати з ухваленням Конституції СРСР 1936 року, у ст. 112 якої закріплювався принцип незалежності суддів та підкорення їх виключно закону, а також з його розвитком у нормативно-правових актах (як-от, ст. 6 Закону СРСР «Про судоустрій СРСР, союзних та автономних республік» від 16 серпня 1938 року [7], ст. 9 Закону СРСР «Про затвердження основ законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних та автономних республік» від 25 грудня 1958 року [8]). Проте, як зазначають науковці, реалізація цього принципу на практиці мала виключно декларативний характер, «а тому й не мала нічого спільного з реальним станом речей» [9, с. 20].

Наступним етапом більш дієвого становлення суддівського самоврядування в СРСР пов'язують з «демократичними змінами другої половини 80-х років ХХ ст.».

Одним з актів, що розпочав таке становлення, є Закон СРСР «Про статус суддів у СРСР» від 04.08.1989 № 328-І (далі – закон № 328-І), яким передбачалося створення конференції суддів та кваліфікаційних колегій суддів, які дослідники вважають професійними колективними утвореннями суддів [9, с. 20].

Стаття 14 закону № 328-І визначала порядок роботи конференцій суддів. Судді певних адміністративно-територіальних одиниць (республік, областей, країв, міст, автономних утворень) щороку мали збиратися на конференції, на яких мали обговорюватися проблеми застосування законодавства, формуватися пропозиції щодо роз'яснення законів, ініціювання змін або їх тлумачення [10].

Стаття 15 закону № 328-І встановлювала порядок створення та формування кваліфікаційних колегій суддів. Колегії створювалися для добору гідних кандидатів на суддівські посади та для посилення гарантій незалежності суддів. На регіональному рівні їх обирали конференції суддів із числа народних суддів і членів відповідних вищих судів; у республіках без обласного поділу – з народних і міських суддів. Народні судді становили не менше половини складу. Колегії Верховного суду СРСР і верховних судів союзних республік обиралися пленумами цих судів з-поміж їхніх членів [10].

Стаття 16 закону № 328-І визначала коло повноважень кваліфікаційних колегій суддів. Зокрема, колегії: оцінювали підготовленість кандидатів, що вперше висувалися на посаду народного судді, і проводили кваліфікаційні іспити; давали висновки щодо можливості призначення кандидата суддею; проводили атестацію чинних суддів; готували висновки щодо можливого відкликання судді; розглядали питання дисциплінарної відповідальності суддів [10].

Колегії Верховного суду СРСР і верховних судів союзних республік також розглядали скарги на рішення нижчих колегій у справах про відкликання та дисциплінарні стягнення [10].

Варто погодитися з думкою про те, що кваліфікаційні комісії суддів – це органи, «невідомі раніше радянському законодавству» [9, с. 21].

Цікаво, що згідно з Положенням про кваліфікаційні колегії суддів судів УРСР строк повноважень членів колегії становив п'ять років, а на час роботи колегії судді, які входять до її складу, звільнялися від виконання своїх безпосередніх службових обов'язків [11].

Кваліфікаційна колегія суддів Верховного суду Української РСР була зобов'язана звітувати про результати своєї діяльності перед Пленумом Верховного суду Української РСР. Аналогічно кваліфікаційні колегії суддів областей і міста Києва повинні були подавати звіт конференціям, які їх обрали, не рідше ніж раз на два з половиною роки, а також після завершення строку своїх повноважень. У процесі виконання наданих законом функцій колегія мала право звертатися до голів судів, органів юстиції, інших державних чи громадських установ, а також до посадових осіб із запитом щодо інформації, необхідної для здійснення її компетенції.

Відповідні органи та особи зобов'язані були надавати ці дані у строки, визначені законодавством [11].

Тож у завершальний період існування СРСР були здійснені перші кроки з адміністративно-правового врегулювання органів суддівського самоврядування, у бік посилення саме саморегульованої діяльності суддів. Важко не погодитися з думкою, що попри відсутність у законодавстві термінів «суддівське управління» та «суддівське самоврядування», відповідні інститути де-факто функціонували у формі конференцій суддів і кваліфікаційних колегій. В умовах політичного й адміністративного тиску комуністичної держави їх становлення як автономних структур було ускладненим, однак поява нормативного закріплення таких органів стала важливим кроком для подальшого розвитку цих інститутів у незалежних пострадянських країнах [9, с. 24]. Цієї ж думки дотримується і О. Коротун – «сама робота цих органів започаткувала формування інституту суддівського самоврядування в Україні» [12, с. 15], а також В. Кривенко [13, с. 45–46].

Початком формування інституту суддівського самоврядування в незалежній Україні стало проведення першого з'їзду суддів України, на якому було затверджено Положення про з'їзд суддів України. Цей з'їзд відбувся у грудні 1991 року [14] за ініціативою суддів Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської та інших областей з метою розв'язання ключових питань функціонування національної судової системи. На думку О. Білової, необхідність з'їзду була нагальною, оскільки «тягар укорінених проблем значно гальмував подальше вдосконалення та розвиток судової гілки влади» [15, с. 22].

Уперше саме делегати з'їзду висунули ідею самоврядності суддів. Проте, як зазначає О. Коротун, не можна стверджувати, що таким чином було створено нову національну модель суддівського самоврядування у формі політичного утворення [12, с. 15]. На її думку, незважаючи на визначення організаційних форм, завдань та інших аспектів суддівського самоврядування на законодавчому рівні, Положення з'їзду не започаткувало повноцінну нову національну модель цього інституту.

28 квітня 1992 року Верховна Рада України ухвалила Концепцію судово-правової реформи в Україні, де було закріплено основні напрями реформування судової системи [16]. Уперше було окреслено фактично функціонуючу на той час систему органів суддівського самоврядування. У п. 13 розділу IV Концепції було передбачено, що органами самоврядування суддів є: 1) обласні конференції суддів; 2) З'їзд суддів України [16].

Наступним етапом стало ухвалення Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року. Відповідно до ст. 11 цього закону суддівське самоврядування було нормативно закріплено як механізм гарантування незалежності суддів [17]. Відповідно до ст. 25 цього Закону систему органів судового самоврядування становили: конференції суддів місцевих і апеляційних судів; збори суддів Верховного Суду України та збори суддів Вищого спеціалізованого суду України; З'їзд суддів України [17].

У 1994 році був ухвалений Закон України «Про органи суддівського самоврядування» [18]. Таким чином суддівське самоврядування визнане однією з основних гарантій незалежності як суддів, так і судів загалом.

У ст. 130 Конституції України 1996 року закріплено, що суддівське самоврядування діє з метою вирішення питань внутрішньої діяльності суду [19]. Нині це положення міститься у ст. 130¹ Основного Закону, без змін його змісту.

Надалі було ухвалено Закон України «Про судоустрій України». Відповідно до ч. 7 ст. 14 цього Закону незалежність суддів і самостійність судів забезпечується функціонуванням органів суддівського самоврядування [20].

Таким чином в Україні було сформовано стійку структуру суддівського самоврядування, що уможливило також розпочати процес організації вже органу суддівського врядування.

Після проголошення незалежності України продовжувала діяти, з певними поправками, Конституція (Основний Закон) України 1978 року. Відповідно до її ст. 150 усі суди утворювалися на засадах виборності суддів і народних засідателів. Суддів районних і міських судів обирали відповідні ради народних депутатів, «суддів Верховного Суду України, Верховного суду Автономної Республіки Крим, обласних, міжобласного, Київського і Севастопольського міських судів, військових судів регіонів, Військово-Морських Сил і гарнізонів – Верховна Рада України. Народних засідателів обирали відповідні ради народних депутатів, а у військових судах – військовослужбовці відкритим голосуванням на зборах частини. Строк повноважень суддів становив десять років (крім тих, хто вперше пройшов конкурсний відбір – їх обирали на п'ять років). Народних засідателів обирали на п'ять років; вони були відповідальними перед органами чи виборцями, які їх обрали, та могли бути відкликані у встановленому законом порядку [21].

Таку систему обрання було змінено Конституційним Договором між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, відповідно до ст. 42 якого суддів усіх судів, за винятком суддів Верховного Суду України, Вищого арбітражного суду України та Конституційного Суду України, призначав Президент України. Призначення відбувалося на підставі подання Міністерства юстиції України, яке попередньо погоджувалося відповідно з Верховним Судом України та Вищим арбітражним судом України [22]. Цей перехідний акт вже суттєво змінював повноваження Верховної Ради та Президента України в частині суддівського врядування, а також закладав підвалини Конституції України.

Надалі варто розглянути докладніше процес формування сучасного конституційного органу зі спеціальним статусом – Вищої ради юстиції, а також її правонаступника – Вищої ради правосуддя, ідея якого почала стало формуватися саме при прийнятті першої редакції Конституції України.

Зазначають, що Концепція нової Конституції України та початкова редакція проєкту Конституції, ухвалена Конституційною комісією 11 березня 1996 року,

не передбачали створення спеціального органу для добору кандидатів на посади суддів. Однак у травні 1996 року Тимчасова спеціальна комісія внесла до проекту додаткову статтю, яка передбачала утворення в Україні Ради магістратури.

У процесі подальшого опрацювання проекту Основного Закону надійшла пропозиція від народного депутата України М. Рябця щодо зміни редакції відповідної статті, зокрема перейменування Ради магістратури на Вищу раду юстиції. Аргументацією слугувало те, що на українських землях магістратури історично не існувало, а саме слово не мало традиційного значення; до того ж у проекті Конституції цей термін не застосовувався ні щодо посад у судах, ні в органах прокуратури. Це свідчило про те, що автори законопроекту запозичили європейську назву без належного аналізу політичних і правових особливостей розвитку відповідних країн і водночас проігнорували історичні та правові традиції формування українських державних інститутів. Відтак 15 червня 1996 року відповідна пропозиція була ухвалена на черговому засіданні Тимчасової спеціальної комісії з опрацювання проекту Конституції України [23, с. 30–31].

Закріплення конституційного статусу Вищої ради юстиції дало поштовх стрімким змінам у способі врядування судочинства, а також у правовому регулюванні діяльності судоустрою. Як справедливо відзначив І. Назаров, Вища рада юстиції – це «новий, досі невідомий вітчизняній системі державної влади інститут» [24, с. 11].

Вища рада юстиції розпочала свою діяльність через два роки після ухвалення Основного Закону, що було пов'язано зі складним та тривалим процесом законодавчого забезпечення реалізації Конституції України. Ухвалення 15 січня 1998 року Закону України «Про Вищу раду юстиції» започаткувало спеціальне регулювання основ діяльності такого конституційного органу. Перше засідання Вищої ради юстиції відбулось 31 березня 1998 року [23, с. 35]. Згодом було утворено Комісію з розробки Регламенту Вищої ради юстиції й розпочалось фактичне комплектування її секретаріату [23, с. 36]. Необхідність прийняття Регламенту Вищої ради юстиції зумовлювалася нагальною потребою заповнення прогалин у новому законодавстві, розробці процедур справочинства та діяльності Вищої ради юстиції.

Примітно, що попри загалом позитивне сприйняття інституційного становлення Вищої ради юстиції, у середовищі судової влади її діяльність спочатку викликала опір. Зокрема, Пленум Верховного Суду України у 1998 році ухвалив рішення про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції» Конституції України. Ці положення стосувалися статусу Вищої ради юстиції, її повноважень щодо призначення суддів на посади і звільнення з посад, а також дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів [23, с. 37]. Конституційний Суд України розглянув справу за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч. 2, 4 ст. 1 (Вища рада юстиції є органом, відповідальним за прийняття «у межах своєї компетенції» рішень про відповідальність прокурорів, Вища рада юстиції є юридичною особою), абз. 2 п. 8 ч. 1 ст. 18, ч. 1 ст. 25, п. 1, 2, 4 ч. 1 ст. 30, ч. 1 ст. 31,

ч. 1 ст. 32, п. 2 ч. 2 ст. 33, п. 2 ч. 2 та ч. 3 ст. 37, статті 38 і 48 (Апарат Вищої ради юстиції) Закону України «Про Вищу раду юстиції» (справа про Закон України «Про Вищу раду юстиції») та ухвалив Рішення № 9-рп/2002 від 21.05.2002, яким визнав згадані норми такими, що відповідають Конституції України [25].

Існували й інші проблеми. Так, незважаючи на дію Закону України «Про статус суддів», який передбачав, що вперше обраний суддя в урочистій обстановці складає присягу перед органом, який його обрав, «мали місце і непоодинокі випадки, коли призначені судді присягу взагалі не складали. Це було порушенням закону». У зв'язку з неприйняттям суддею присяги процес його звільнення Вищою радою юстиції з посади за порушення присяги ускладнювався [23, с. 38–39]. Таку проблему мали вирішити пропонувані Вищою радою юстиції зміни до чинного законодавства, які не були прийнятими в повному обсязі.

Слід констатувати, що початковий етап функціонування Вищої ради юстиції підтвердив обґрунтованість її створення як державного органу. Вища рада юстиції посіла важливе місце серед інституцій, відповідальних за формування високопрофесійного суддівського корпусу. Її запровадження та практична діяльність сприяли наближенню України до європейських стандартів і вимог у сфері призначення суддів та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

Варто також зазначити, що відповідно до Конституції України від 28 червня 1996 року принцип формування Вищої ради юстиції передбачав квотний порядок комплектування її складу. Верховна Рада України, Президент України, з'їзди суддів, адвокатів, а також представників юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ призначали по три члени Вищої ради юстиції, тоді як всеукраїнська конференція працівників прокуратури – двох. Крім того, до складу ВРЮ за посадою входили Голова Верховного Суду України, міністр юстиції України та Генеральний прокурор України. Строк повноважень членів Вищої ради юстиції, за винятком тих, хто обіймав членство за посадою, становив шість років [19].

Тогочасні рекомендації Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) надали поштовху до внесення змін законодавства та розвитку розуміння необхідності реформування положень Основного Закону країни щодо формування складу Вищої ради юстиції. Так, у п. 43 Висновку щодо законопроекту «Про судоустрій» та законопроекту «Про статус суддів» в Україні CDL-AD(2007)003 від 20 березня 2007 року [26], п. 69 Спільна думка щодо проекту Закону «Про судову систему та статус суддів України» CDL-AD(2010)003 від 16 березня 2010 року [27], п. 28 Проекту спільної думки щодо закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запобіганням зловживанню правом на оскарження Венеційською Комісією та Директоратом з питань співробітництва в рамках Генерального директорату з прав людини та правових питань Ради Європи CDL(2010)098 від 7 жовтня 2010 року [28], Венеційська Комісія наполягала – більшість складу Вищої ради юстиції повинна формуватися самими суддями, оскільки участь у цьому органі представників законодавчої та виконавчої влади потенційно підриває принцип розподілу влад і становить загрозу для інституційної незалежності правосуддя.

До проведення конституційної реформи зазначену проблему було частково врегульовано Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року, який зобов'язав суб'єктів формування Вищої ради юстиції делегувати до її складу саме суддів. Відповідно до цього Закону двоє з трьох членів Вищої ради юстиції, яких призначають Верховна Рада України та Президент України, один із трьох членів, обраних з'їздом адвокатів, а також один із трьох представників, делегованих з'їздом юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ, повинні належати до суддівського корпусу. Всеукраїнська конференція працівників прокуратури призначала двох членів Вищої ради юстиції, з яких один також має бути суддею [29]. У результаті, з урахуванням поступової ротації, судді мали сформувати більшість у складі Вищої ради юстиції.

З плином часу в Україні гостро актуалізувалася проблема нагального реформування судової системи загалом й Вищої ради юстиції зокрема. Спосіб обрання та призначення членів зокрема і повноваження Вищої ради юстиції загалом потребували невідкладних змін, особливо в контексті Революції Гідності та течій суспільно-політичної реформи. 2 червня 2016 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [30]. Цим Законом внесено зміни до Конституції України. Також цього ж року було прийнято нову редакцію Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [31].

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 131 Конституції у редакції від 30.09.2016 в Україні створено Вищу раду правосуддя. Відповідно до приписів п. 161 перехідних положень Конституції України такий орган формувався на основі реорганізації Вищої ради юстиції. Було запущено процес розробки та прийняття Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Закон було ухвалено 21 грудня 2016 року, 3 січня 2017 року він був підписаний Президентом України, опублікований 4 січня 2016 року, а вже наступного дня набув чинності. Це фактично позначило початок нового етапу в історії функціонування конституційного органу зі спеціальним статусом, наділеного повноваженнями щодо кадрового забезпечення судової системи та здійснення дисциплінарної відповідальності суддів [32].

Відповідно до рішення Вищої ради юстиції від 12 січня 2017 року № 11/0/15-17 Вищу раду юстиції реорганізовано шляхом перетворення у Вищу раду правосуддя: члени Вищої ради юстиції набули статусу члена Вищої ради правосуддя та здійснюють повноваження членів Вищої ради правосуддя; голова Вищої ради юстиції набув статусу та здійснював повноваження голови Вищої ради правосуддя; створено Комісію з питань реорганізації Вищої ради юстиції та утворення Вищої ради правосуддя; затверджено Порядок здійснення заходів, пов'язаних із реорганізацією Вищої ради юстиції та утворенням Вищої ради правосуддя; вирішено вчинити дії для державної реєстрації Вищої ради правосуддя [33].

Ілюстративним і важливим для розуміння шляху формування Вищої ради правосуддя є запропонована Ю. Косткіною періодизація й етапи становлення та розвитку Вищої ради правосуддя, а саме: 1) період діяльності Вищої ради юстиції (1996–2016 рр.): а) етап конституційного закріплення (травень 1996 р. – 28 червня

1996 р.); б) перехідний етап формування та становлення Вищої ради юстиції (28 червня 1996 р. – 31 березня 1998 р.); в) етап безпосередньої діяльності Вищої ради юстиції (31 березня 1998 р. – 30 вересня 2016 р.); 2) період діяльності Вищої ради правосуддя (2016 р. – до сьогодні): фаза конституційного закріплення (3 березня 2015 р. – 2 червня 2016 р.); б) перехідний етап, зокрема реорганізації (2 червня 2016 р. – 15 березня 2017 р.); в) етап безпосередньої діяльності Вищої ради правосуддя (15 березня 2017 р. – дотепер) [34, с. 31].

Подібне історичне підґрунтя створення Вищої ради правосуддя в Україні має й Вища рада магістратів у Французькій Республіці. Цей орган вважають найстарішим і найпершим серед органів врядування [35, с. 123]. Звісно, зміни відбувалися не так стрімко, однак з 1883-го до останньої редакції порядку обрання та призначення членів цього конституційного органу Франції у 2008 році концепція такого порядку була кардинально змінена й стала схожою до способу призначення та обрання членів Вищої ради правосуддя визначеної Конституцією України.

Загалом показово, що реформування органу суддівського та прокурорського врядування у Франції в 2008 році дослідники пов'язують «спільною недовірою до політичних партій та урядів і спільними очікуваннями, що судова влада буде виконувати нові політичні та соціальні функції, від оновлення політики до модернізації економічного регулювання, прав «користувачів» або захисту основних прав тощо». А причиною таких змін суспільних і політичних настроїв позначають тим, що «ці нові надії частково виправдалися завдяки швидкому розквіту антикорупційних розслідувань» [36, с. 1625]. Подібне свідчить про схожість і необхідність демократичних перетворень органів суддівського врядування відповідно до викликів часу не лише в Україні.

Зокрема, саме запровадженням в Україні Етичної ради у 2021 році створено орган, який перевіряє усіх кандидатів до Вищої ради правосуддя, що означило новий етап на перевірку всіх членів на відповідність критеріям професійної етики та доброчесності, проте це питання для подальшого дослідження.

Висновки. Питання суддівського самоврядування перебуває на сьогодні на етапі свого розвитку.

За останні 30 років Україна зробила суттєві кроки в розвитку суддівського самоврядування й врядування, шляхом створення відповідних органів, зокрема Вищої ради юстиції та Вищої Ради правосуддя.

З 2001 року до сьогодні спостерігається процес посилення й поширення морально-етичних категорій, зокрема й категорії «доброчесності», при відборі кандидатів як до органів суддівського самоврядування, так і суддів різних юрисдикцій.

Перелік використаних джерел

1. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Opinion n. 403/2006 of 22 June 2007, Judicial Appointments, Report adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (March 16–17, 2007). URL: <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/dop-evr-kom.pdf> (retrieved: 23.02.2026).

2. Benvenuti S., Paris D. Judicial Self-Government in Italy: Merits, Limits and the Reality of an Export Model. *German Law Journal*. 2018. Vol. 19. No. 7. P. 1641–1670. DOI:10.1017/S2071832200023191
3. Декреты Советской власти. Москва: Госполитиздат, 1957. Т. I. 640 с.
4. Декреты Советской власти. Москва: Политиздат, 1964. Т. III. 450 с.
5. Запороженко А. В. Революційна правосвідомість – від широти дискреції до свавілля та суцільної зарегульованості. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип. 1. С. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2023.1>
6. Реабілітовані історією. Харківська область: Книга перша, Ч. 1. Київ, Харків: Оригінал, 2005. 800 с.
7. О судеустройстве СССР, союзных и автономных республик: Закон СССР от 16.08.1938. URL: <https://w.wiki/GSwT> (дата звернення: 23.02.2026).
8. Об утверждении основ законодательства о судеустройстве Союза ССР, союзных и автономных республик: Закон СССР от 25.12.1958. URL: <https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16075.htm> (дата звернення: 23.02.2026).
9. Єдаменко І. В. Адміністративно-правові засади функціонування суддівського самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 230 с.
10. Про статус суддів у СРСР: Закон СРСР від 04.08.1989 № 328-I (не застосовується на території України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0328400-89> (дата звернення: 23.02.2026).
11. Про затвердження Положення про кваліфікаційні колегії суддів судів Української РСР: Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 15.12.1989 № 8525-XI (не застосовується на території України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/8525-11> (дата звернення: 23.02.2026).
12. Коротун О. М. Організація і функції суддівського самоврядування за законодавством України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2009. 20 с.
13. Кривенко В. В. Демократизація судової системи України: проблеми і перспективи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2006. 216 с.
14. Про проведення з'їзду суддів України: Постанова Президії Верховної Ради України від 14.11.1991 № 1811-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1811-12> (дата звернення: 23.02.2026).
15. Білова О. В. Проблеми суддівського самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2008. 194 с.
16. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні: Постанова Верховної Ради України від 28.04.1992 № 2296-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2296-12> (дата звернення: 23.02.2026).
17. Про статус суддів: Закон України від 15.12.1992 № 2862-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2862-12> (дата звернення: 23.02.2026)
18. Про органи суддівського самоврядування: Закон України від 02.02.1994 № 3909-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3909-12> (дата звернення: 23.02.2026).
19. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.02.2026).
20. Про судеустрий України: Закон України від 07.02.2002 № 3018-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3018-14> (дата звернення: 23.02.2026).
21. Конституція (Основний Закон) України: Закон від 20.04.1978 № 888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/888-09> (дата звернення: 23.02.2026).
22. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: Конституційний Договір від

08.06.1995 № 1к/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.02.2026).

23. Вища рада юстиції – 15 років діяльності. Київ: Логос-Україна, 2012. 220 с.

24. Назаров І. В. Правовий статус Вищої ради юстиції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2005. 200 с.

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої і четвертої статті 1, абзацу другого пункту 8 частини першої статті 18, частини першої статті 25, пунктів 1, 2, 4 частини першої статті 30, частини першої статті 31, частини першої статті 32, пункту 2 частини другої статті 33, пункту 2 частини другої та частини третьої статті 37, статей 38 і 48 Закону України «Про Вищу раду юстиції» (справа про Закон України «Про Вищу раду юстиції»): Рішення Конституційного Суду України від 21.05.2002 № 9-рп/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v009p710-02> (дата звернення: 23.02.2026).

26. Opinion on the Draft Law on the Judiciary and the Draft Law on the Status of Judges of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (Venice, 16–17 March 2007) CDL-AD(2007)003 (in Ukrainian). 20.03.2007, № 401/2006. URL: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2007-003-ukr> (retrieved: 23.02.2026).

27. Joint Opinion on the Draft Law on the Judicial System and the Status of Judges of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12–13 March 2010). CDL-AD(2010)003 (in Ukrainian). 16.03.2010. URL: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2010-003-ukr> (retrieved: 23.02.2026).

28. Draft joint opinion on the law amending certain legislative acts of Ukraine in relation to the prevention of abuse of the right to appeal by the Venice Commission and the Directorate of Co-operation within the Directorate General of Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe. CDL(2010)0987, October 2010, № 588/2010. URL: [https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/CDL\(2010\)098-e](https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/CDL(2010)098-e) (retrieved: 23.02.2026).

29. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/ed20100707> (дата звернення: 23.02.2026).

30. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1401-19> (дата звернення: 23.02.2026).

31. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19> (дата звернення: 23.02.2026).

32. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-19> (дата звернення: 23.02.2026).

33. Про реорганізацію Вищої ради юстиції, утворення Комісії з питань реорганізації Вищої ради юстиції та утворення Вищої ради правосуддя і затвердження Порядку здійснення заходів, пов'язаних із реорганізацією Вищої ради юстиції та утворенням Вищої ради правосуддя: рішення Вищої ради юстиції від 12.01.2017 № 11/0/15-17. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/29188> (дата звернення: 23.02.2026).

34. Косткіна Ю. О. Правовий статус Вищої ради правосуддя: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2017. 264 с.

35. Татков В. І. Вища рада юстиції як конституційний орган зі спеціальним статусом. Вища рада юстиції – 15 років діяльності. Київ: Логос-Україна, 2012. С. 123–126.

36. Vauchez A. The Strange Non-Death of Statism: Tracing the Ever Protracted Rise of Judicial Self-Government in France. *German Law Journal*. 2018. Vol. 19. No. 7. P. 1613–1640. DOI:10.1017/S207183220002318X

References

1. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Opinion n. 403/2006 of 22 June 2007, Judicial Appointments, Report adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (March 16–17, 2007). URL: <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/dop-evr-kom.pdf> (retrieved: 23.02.2026).
2. Benvenuti S., Paris D. Judicial Self-Government in Italy: Merits, Limits and the Reality of an Export Model. *German Law Journal*. 2018. Vol. 19. No. 7. P. 1641–1670. DOI:10.1017/S2071832200023191
3. Dekrety Sovetskoï vlasti [Decrees of the Soviet Government]: Moskva: Gospolitizdat, 1957. T. I. 640 s. (in Rus.).
4. Dekrety Sovetskoï vlasti [Decrees of the Soviet Government]: Moskva: Politizdat, 1964. T. III. 450 s. (in Rus.).
5. Zaporozhchenko A. V. Revoliutsiina pravovidomist – vid shyroty dyskretsii do svavillia ta sutsilnoi zarehulovanosti [Revolutionary Legal Consciousness – From Broad Discretion to Arbitrariness and Total Over-Regulation]: *Juris Europensis Scientia*. 2023. Vyp. 1. S. 3–7. DOI: <https://doi.org/10.32782/chem.v1.2023.1> (in Ukr.).
6. Reabilitovani istoriieiu. Kharkivska oblast: Knyha persha, Ch. 1 [Rehabilitated by History. Kharkiv Region: First Book, Part 1]: Kyiv, Kharkiv: Oryhinal, 2005. 800 s. (in Ukr.).
7. O sudoustrouistve SSSR, soiuznykh i avtonomnykh respublik [On the Judicial System of the USSR, Union, and Autonomous Republics]: *Zakon SSSR vid 16 hrudnia 1938 roku*. URL: <https://w.wiki/GSWT> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Rus.).
8. Ob utverzhdenii osnov zakonodatelstva o sudoustrouistve Soiuzu SSR, soiuznykh i avtonomnykh respublik [On Approval of Fundamentals of Legislation on the Judicial System of the USSR, Union and Autonomous Republics]: *Zakon SSSR vid 25 hrudnia 1958 roku*. URL: <https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16075.htm> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Rus.).
9. Yedamenko I. V. Administratyvno-pravovi zasady funktsionuvannia suddivskoho samovriaduvannia v Ukraini [Administrative and Legal Principles of Judicial Self-Governance in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07. Kyiv, 2016. 230 s. (in Ukr.).
10. Pro status suddiv v SRSR [On the Status of Judges in the USSR]: *Zakon SRSR vid 04 serpnia 1989 roku № 328-I* (ne zastosovuietsia na terytorii Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0328400-89> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro kvalifikatsiini kolehii suddiv sudiv Ukrainkoï RSR [On Approval of the Regulation on Qualification Boards of Judges of the Courts of the Ukrainian SSR]: *Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainkoï RSR vid 15 hrudnia 1989 roku № 8525-XI* (ne zastosovuietsia na terytorii Ukrainy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/8525-11> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
12. Korotun O. M. Orhanizatsiia i funktsii suddivskoho samovriaduvannia za zakonodavstvom Ukrainy [Organization and Functions of Judicial Self-Government under the Legislation of Ukraine]: avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kyiv, 2009. 20 s. (in Ukr.).
13. Kryvenko V. V. Demokratyzatsiia sudovoï systemy Ukrainy: problemy i perspektyvy [Democratization of the Judicial System of Ukraine: Problems and Prospects]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Odesa, 2006. 216 s. (in Ukr.).
14. Pro provedennia z'izdu suddiv Ukrainy [On Holding the Congress of Judges of Ukraine]: *Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 14.11.1991 № 1811-XII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1811-12> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

15. Bilova O. V. Problemy suddivskoho samovriaduvannia v Ukraini [Problems of Judicial Self-Government in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kharkiv, 2008. 194 s. (in Ukr.).
16. Pro Kontseptsiuu sudovo-pravovoi reformy v Ukraini [On the Concept of Judicial-Legal Reform in Ukraine]: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 28.04.1992 № 2296-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2296-12> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
17. Pro status suddiv [On the Status of Judges]: Zakon Ukrainy vid 15.12.1992 № 2862-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2862-12> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
18. Pro orhany suddivskoho samovriaduvannia [On Judicial Self-Government Bodies]: Zakon Ukrainy vid 02.02.1994 № 3909-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3909-12> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
19. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
20. Pro sudoustrii Ukrainy [On the Judicial System of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 07.02.2002 № 3018-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3018-14> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
21. Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainy [Constitution (Fundamental Law) of Ukraine]: Zakon vid 20.04.1978 № 888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/888-09> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
22. Konstytutsiinyi Dohovir mizh Verkhovnoi Radoiu Ukrainy ta Prezydentom Ukrainy pro osnovni zasady orhanizatsii ta funktsionuvannia derzhavnoi vlady i mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini na period do pryiniattia novoi Konstytutsii Ukrainy [Constitutional Agreement between the Verkhovna Rada of Ukraine and the President of Ukraine on the Basic Principles of Organization and Functioning of State Power and Local Self-Government in Ukraine until Adoption of the New Constitution of Ukraine]: Konstytutsiinyi Dohovir vid 08.06.1995 № 1k/95-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1k/95-вр> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
23. Vyshcha Rada Yustytisii – 15 rokiv diialnosti [High Council of Justice – 15 Years of Activity]. Kyiv: Lohos-Ukraina, 2012. 220 s. (in Ukr.).
24. Nazarov I. V. Pravovyi status Vyshchoi rady yustytisii [Legal Status of the High Council of Justice]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kharkiv, 2005. 200 s. (in Ukr.).
25. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiynosti) polozhen chastyn druhoi i chetvertoi statti 1, abzatsu drugoho punktu 8 chastyny pershoi statti 18, chastyny pershoi statti 25, punktiv 1, 2, 4 chastyny pershoi statti 30, chastyny pershoi statti 31, chastyny pershoi statti 32, punktu 2 chastyny druhoi statti 33, punktu 2 chastyny druhoi ta chastyny tretioi statti 37, statei 38 i 48 Zakonu Ukrainy “Pro Vyshchu radu yustytisii” [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional submission of the Supreme Court of Ukraine regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of parts two and four of Article 1, paragraph two of clause 8 of part one of Article 18, part one of Article 25, clauses 1, 2, 4 of part one of Article 30, part one of Article 31, part one of Article 32, clause 2 of part part two of Article 33, paragraph 2 of part two and part three of Article 37, Articles 38 and 48 of the Law of Ukraine “On the High Council of Justice” (case on the Law of Ukraine “On the High Council of Justice”): Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 21.05.2002 № 9-rp/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v009p710-02> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).
26. Opinion on the Draft Law on the Judiciary and the Draft Law on the Status of Judges of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 70th Plenary Session (Venice, 16–17 March 2007) CDL-AD(2007)003 (in Ukrainian). 20.03.2007. № 401/2006. URL: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2007-003-ukr> (retrieved: 23.02.2026).

27. Joint Opinion on the Draft Law on the Judicial System and the Status of Judges of Ukraine adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12–13 March 2010) CDL-AD(2010)003 (in Ukrainian). 16.03.2010. URL: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2010-003-ukr> (retrieved: 23.02.2026).

28. Draft joint opinion on the law amending certain legislative acts of Ukraine in relation to the prevention of abuse of the right to appeal by the Venice Commission and the Directorate of Co-operation within the Directorate General of Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe CDL(2010)0987, October 2010, № 588/2010. URL: [https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/CDL\(2010\)098-e](https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/CDL(2010)098-e) (retrieved: 23.02.2026).

29. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judicial System and the Status of Judges]: Zakon Ukrainy vid 07.07.2010 № 2453-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/ed20100707> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

30. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia) [On Amendments to the Constitution of Ukraine (Concerning Justice)]: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1401-19> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

31. Pro sudoustrii i status suddiv [On the Judicial System and the Status of Judges]: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

32. Pro Vyshchu radu pravosuddia [On the High Council of Justice]: Zakon Ukrainy vid 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1798-19> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

33. Pro reorhanizatsiiu Vyshchoi rady yustytсии, utvorennia Komisii z pytan reorhanizatsii Vyshchoi rady yustytсии ta utvorennia Vyshchoi rady pravosuddia i zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia zakhodiv, poviazanykh iz reorhanizatsiiu Vyshchoi rady yustytсии ta utvorenniam Vyshchoi rady pravosuddia [On the Reorganization of the High Council of Justice, Creation of the Commission on Reorganization, and Establishment of the High Council of Justice]: Rishennia Vyshchoi rady yustytсии vid 12.01.2017 № 11/0/15-17. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/29188> (data zvernennia: 23.02.2026) (in Ukr.).

34. Kostkina Yu. O. Pravovyi status Vyshchoi rady pravosuddia [Legal Status of the High Council of Justice]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kyiv, 2017. 264 s. (in Ukr.).

35. Tatkov V. I. Vyshcha rada yustytсии yak konstytutsiiniyi orhan zi spetsialnym statusom [The High Council of Justice as a Constitutional Body with a Special Status]. Vyshcha Rada Yustytсии – 15 rokiv diialnosti [High Council of Justice – 15 Years of Activity]. Kyiv: Lohos-Ukraina, 2012. S. 123–126 (in Ukr.).

36. Vauchez A. The Strange Non-Death of Statism: Tracing the Ever Protracted Rise of Judicial Self-Government in France. *German Law Journal*. 2018. Vol. 19. No. 7. P. 1613–1640. DOI:10.1017/S207183220002318X

МАХІНЧУК В., ЗАПОРОЖЧЕНКО А. Суддівське самоврядування та врядування в Україні: історико-правове дослідження

У статті досліджується історичний шлях становлення суддівського самоврядування та врядування в Україні від 1917 року до сучасності. Проаналізовано нормативно-правове закріплення органів суддівського самоврядування, розвиток Вищої ради юстиції та Вищої ради правосуддя, вплив європейських моделей на українську практику. Окреслено ключові етапи реформування судової системи та наголошено на ролі морально-етичних критеріїв у формуванні незалежного суддівського корпусу.

Ключові слова: суддівське самоврядування, суддівське врядування, Вища рада юстиції, Вища рада правосуддя, судоустрій, конституційне право, судові реформи, добросесність, етика, незалежність судової влади.

МАХІНЧУК В., ЗАПОРОЖЧЕНКО А. Judicial self-government and governance in Ukraine: historical and legal research

Article examined the historical evolution of judicial self-governance and administration in Ukraine from 1917 to the present. It analyzed the legal and regulatory framework establishing judicial self-governing bodies, focusing on the development of the High Council of Justice and its successor.

The study highlighted the influence of European models, particularly Italy’s Consiglio Superiore della Magistratura, on the formation of Ukrainian judicial governance.

Key stages of reform were outlined, including the adoption of the 1996 Constitution, the establishment of judicial self-governing bodies, and the enactment of laws defining their structure and functions.

Attention was given to reforms initiated during the post-Soviet period, the process of institutionalizing judicial self-governance, and the legal regulation of the judiciary.

The authors emphasized the growing role of professional, moral, and ethical criteria, especially integrity, in selecting and evaluating candidates for judicial office. The article also examined recent developments, including the establishment of the Ethics Council in 2021, which strengthened the assessment of candidates for the High Council of the Judiciary.

The study demonstrated that historical legacies, legislative reforms, and European standards have collectively shaped Ukraine’s modern judiciary, ensuring independence, accountability, and ethical governance of judges across different levels and jurisdictions.

Overall, the article concluded that over the past thirty years Ukraine has achieved significant progress in building sustainable structures of judicial self-governance and administration, advancing the professionalism and integrity of the judiciary, and aligning domestic practices with European legal standards.

Keywords: judicial self-government, judicial administration, High Council of Justice, judicial system, constitutional law, judicial reforms, integrity, ethics, independence of the judiciary.

Рекомендоване цитування: МАХІНЧУК В., ЗАПОРОЖЧЕНКО А. Суддівське самоврядування та врядування в Україні: історико-правове дослідження. *Слово Національної школи суддів України*. 2025. № 4 (53). С. 6–21. DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4\(53\)-1](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4(53)-1).

Suggested Citation: МАХІНЧУК, В., ЗАПОРОЖЧЕНКО, А. (2025). Judicial self-government and governance in Ukraine: historical and legal research. *Slovo of the National School of Judges of Ukraine*, 4 (53), 6–21. DOI: [https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4\(53\)-1](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2025-4(53)-1).

Дата першого надходження статті до видання: 22.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.03.2026

Дата публікації (оприлюднення): 09.04.2026

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.